Bram van de Beek, *God doet recht: Eschatologie als christologie*, (Spreken over God, 2.1), Zoetermeer, Meinema, 2008; 444 pp., €35, ISBN 9789021141800

Van de Beek, hoogleraar systematische theologie en symboliek aan de theologische faculteit van de VU in Amsterdam, is bezig met een indrukwekkende serie dogmatische studies. *God doet recht* is in deze serie het derde boek (deel 2,1). Na het eerste deel over Christus en het volk van de Messias (deel 1,1 en 1,2) kiest Van de Beek niet voor de pneumatologie als volgende stap, maar voor de eschatologie. Dat is verrassend, maar onthult tevens het specifieke van Van de Beeks theologisch denken. De serie dogmatische studies draagt de titel: Spreken over God. Spreken over God begint altijd bij het spreken over Christus. In Hem heeft God zich ten diepste en ten volle geopenbaard (deel 1). Het handelen van God in Christus is evenwel voor alles eschatologisch van aard. In kruis en opstanding is het einde van de tijden aangebroken, het eschaton. Eschatologie is daarom vooral een vorm van christologie. Wat dat inhoudt, werkt Van de Beek in dit deel (2.1) van *Spreken over God* verder uit. Dat heeft vervolgens alles te maken met de pneumatologie en omgekeerd. In de kern gaat het hierom, dat God in Christus definitief heeft ingegrepen in de geschiedenis. God heeft recht gedaan. Het kruis is het oordeel van God over de wereld en daarmee het zijn definitieve antwoord op het onrecht in de geschiedenis. Het is niet minder dan de voltooiing van het Koninkrijk. De machten zijn verslagen, het oude leven (bij Van de Beek, de schepping) is definitief ten einde. Na kruis en opstanding gebeurt er in de geschiedenis niets wezenlijk nieuws meer. Er is slechts dit ene ingrijpen van God, het eschaton (kairos); dat ingrijpen heeft wel uitgestrektheid in onze tijd (chronos). Kerst, hemelvaart, pinksteren en de parousie zijn de momenten die deze uitgestrektheid aangeven (160), maar geen nieuwe eschatologische gebeurtenissen. Het Koninkrijk is in de huidige wereld evenwel slechts aanwezig onder de gestalte van zijn tegendeel (het kruis/lijden). De koning regeert van het kruis. Eschatologie heeft in deze wereld de gestalte van een lijdensgeschiedenis (200). Vanuit dit perspectief bespreekt Van de Beek klassieke thema's als hemel en hel, wederkomst, het laatste oordeel, het leven als christen in de wereld en het chiliasme. Ook de sacramenten hebben een plaats in de eschatologie, omdat zij het eschaton bemiddelen. *God doet recht* is een indrukwekkend boek. Op zeer radicale wijze wrijft Van de Beek het in, dat het Koninkrijk geen verbetering is van onze huidige wereld. Terecht zegt Van de Beek dat als God in onverhulde heerlijkheid verschijnt de aarde wijkt en vergaat tot as. Het Koninkrijk is een totale vernieuwing van de werkelijkheid, een opstanding van de doden, en dat kan alleen maar van de andere kant komen. Wel vraag ik me af of Van de Beek hier niet af en toe te massief denkt en of het Koninkrijk nog wel met onze wereld te maken heeft. De geschiedenis lijkt te verdampen. Van de Beek schuwt elke vorm van gnosticisme, maar lijkt toch – paradoxaal genoeg – het kwade van zijn gruwelijkheid te ontdoen. Hij benadrukt namelijk dat de aarde geschapen is om te sterven, omdat het Koninkrijk door de dood heen geboren wordt. De eindigheid van de schepping is door God bedoeld, omdat wat niet sterft ook geen vrucht kan voortbrengen (265, 266). Hoe pijnlijk ook, het kwade lijkt toch een goede bedoeling te hebben. Dat gaat mij net iets te snel. Het kwade is allereerst iets dat tegen Gods aard ingaat. Zonde is een aantasting van God zelf en zijn eer.

Daar is niets goeds aan. Al met al had het boek soms wat strakker en korter geschreven kunnen worden, met iets meer nuance. Niettemin is het een indringende eschatologie, die weinig ruimte laat voor elke vorm van theologische zelfgenoegzaamheid, waarbij vergeten wordt dat de gemeente van Christus vreemdeling op aarde is.

650 woorden

Prof. Dr. B.J.G. Reitsma
Bijzonder hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam
Leeropdracht: de kerk in de context van de islam.